

Het Sociaal Domein staat op een kruispunt

Een aantal dagen geleden heeft VWS de decentralisaties tussentijds [geëvalueerd](#). Samengevat heeft het de belofte van de transformatie nog niet waargemaakt. Gemeenten staan nu voor de keuze: verdergaan op dezelfde weg of het nu écht anders doen. In deze serie beschrijven we een aantal opgaves, oplossingsrichtingen en goede voorbeelden uit de praktijk.

De constatering van VWS laten duidelijk zien dat we in het sociaal domein op een kruispunt staan. Als we doorfietsen op de bestaande weg zien we een landschap aan ons voorbijtrekken waarin de ruimte wordt gevuld door toenemende onvrede over kwaliteit en stijgende kosten. De wegwijzers van het publieke debat wijzen vooral in de richting van een weg van kostenbesparing. Een brede weg die weliswaar gemakkelijk fietst, maar uiteindelijk doodloopt. Maar wie goed kijkt, ziet een smal paadje liggen. Niet voor iedere bestuurder eenvoudig te berijden, soms wat spannend, maar met een prachtig perspectief.

Bijna zes jaar na de transitie moeten we constateren dat gemeenten er goed in geslaagd zijn om deze decentralisatie juridisch te implementeren. De transitie is daarmee op papier gelukt. De overheid had echter ook de sterke ambitie om de kwaliteit te verbeteren. En de kosten te verlagen. Zo moesten mensen sneller geholpen worden bij een hulpvraag. Om de zorg en ondersteuning te krijgen die aansluit op hun persoonlijke (thuis)situatie. En tegelijkertijd de omvang en de kosten te beperken. Deze zogenoemde transformatie komt, juist voor mensen in de moeilijkste situaties, nog onvoldoende uit de verf.

Inmiddels zijn er nieuwe patronen ingesleten. Het ontbreekt soms aan de durf en de nodige kennis om op de kwaliteit en daarmee de doelmatigheid te sturen. Ondertussen lopen de kosten verder op en wordt er voornamelijk naar de politiek-bestuurlijk relatief gemakkelijke en veilige weg van kostenbesparing gekeken. Het maatschappelijk effect van een kwalitatief goed sociaal domein is letterlijk ingewikkelder voor te rekenen dan het inzetten van bezuinigingen. De begroting moet nu, dit najaar, sluitend zijn. Het maatschappelijk effect loont pas op de langere termijn.

Vergelijkbare afwegingen tussen korte- en langetermijneffecten zien we momenteel in het publieke domein. Onder druk van de ziekenhuisopnamen door de toenemende besmettingen met corona wordt de reguliere zorg afgeschaald. Iedereen begrijpt dat dit op korte termijn problemen oplost, maar op langere termijn ten kosten gaat van de gezondheid van andere patiënten. Een andere parallel is het effect van corona op de economie. We zijn in een ongekende economische onzekerheid beland, maar anders dan in de periode na 2008 kiezen het kabinet er nu voor zich '[intelligent uit de crisis te investeren](#)'. Terwijl [gemeenten massaal korten op het sociaal domein](#).

De ervaring leert immers dat korten en bezuinigen op korte termijn enigszins helpt, maar op de langere termijn de economie (en het welzijn van mensen) fors beschadigt.

Het Sociaal Domein staat op een kruispunt

Hoewel het lastig lijkt om de kwaliteit van het sociaal domein te verbeteren en het tegelijkertijd betaalbaar te houden, zijn er goede voorbeelden. De gemene deler: om te innoveren moet je investeren. En een goede investering zorgt voor besparingen. De kost gaat voor de baat uit. Bij Hiemstra & De Vries zien we dat het lukt om te innoveren en te investeren zónder voorbij te gaan aan het feit dat gemeenten liever gisteren dan vandaag de begroting sluitend krijgen. Sommige gemeenten zetten met succes in op preventie, houden de kosten beheersbaar en hebben een samenwerkend netwerk dat in staat is burgers in één keer naar de juiste plek te verwijzen. Hoe hebben zij dit gedaan? Aan de hand van praktijkvoorbeelden verkennen wij de komende periode in een reeks artikelen deze voorbeelden.

Dit werkt inspirerend. De voorbeelden laten zien dat iedere context anders is, dat er geen 'one size fits all' oplossing bestaat. Specifieke kenmerken van inwoners, bestuur, gemeenten, aanbieders en maatschappelijke opgaven vragen om een eigen invulling. En toch zijn er generieke lessen die bruikbaar zijn voor iedere gemeente.

In de artikelen die wij komende weken publiceren staat steeds één opgave centraal. Opgaves waar gemeenten met slimme en gepaste investeringen besparingen realiseren. Deze opgaves gaan over onder andere:

1. De toegang en regiefunctie als fundament voor zinnige zorg
2. Het regionaal samenwerken als (kleine) gemeente met behoud van de lokale identiteit
3. Het inrichten van een wendbaar netwerk
4. Het sturen en organiseren op waarden, kaders en resultaten in plaats van tarieven en producten
5. Focus op de zaken die ertoe doen - de hefboomen binnen het sociaal domein